

Selem Akdinin Kamu Yatırımları Finansmanında Kullanılması

SELEM AKDİ (PARA PEŞİN MAL VERESİYE SATIŞ)

Muhammet Resulođlu

İstanbul Sabahattin Zaim üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finans Anabilim Dalı Uluslar arası
Finans ve Katılım Bankacılığı

ÖZET

Dünyada kamu yatırımları yapabilmek özel sektörde yatırım yapmak ve bu yatırımları tasarrufa dönüştürmek ve tasarrufları da yatırıma dönüştürmek ortak özelliktir. Tasarruftaki yastık altı ve diğer kayıt dışı kaynakları ekonomiye kazandırmak ve bununla ilgili çalışmalar yapmak ve atıl durumdaki varlıkların ekonomiye çekmek önem arz etmektedir.

Kamu yatırımlarının durumu ve Sosyal ekonomik sebepler yastık altı ve diğer kayıt dışı durumdaki varlıkların ekonomiye çekilmesinin en önemli argümanı olan dinin, kültürün ve geleneklerin insanın hayatına katkısı kaçınılmaz olmuştur. İşte dünya ekonomisinde kapitalizmin karşısında ortaya çıkan ancak bir varlık gösteremeyip finans sistemi karşısında insan eksenli insan fitratına uygun olan İslami finans sistemi de hem dünyada hem de ülkemizde dini hassasiyeti olan ve o doğrultuda yatırım yapmak isteyenleri yatırım yapmaya teşvik etmek için en önemli argümandır.

21 yüzyılda gelişen İslami finansta yeni ürünlerin ve yeni metotların ortaya konması bunlarla ilgili kuralların ve yeni kaidelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. İslami hukuk prensiplerine göre faizin yasak olması sebebiyle yeni ürünler ve bu ürünlere ortaya koyan faizsiz finans araçları ve kurumları oluşmaya başlamıştır.

Faizsiz finans kurumlarının artması, finans kurumlarını seçen kişilerin İslam'a uygun yeni alternatifler istemesi sonucunda faizsiz finans kurumları sermayeyi kar ve zarar ortaklık anlayışı ile bir araya getirip yeni bir sistem kurmuşlardır. Genel bankalar ekonomi aracı olarak risksiz, faizli (riba) kredi yöntemini kullanırken, İslami finans kurumları Satış(bey), kar- zarar ortaklığı müşareke, (sermaye), mudarebe (emek-sermaye),murabaha ve kiralama (İcare)'ye yine selem ve istisna gibi yöntemlerini kullanmaktadır.

Faizsiz finans (İslami finans) alternatif ürünlerinden biride selemdir. Burada selem konusunu ve selem kamusal yatırımları köprü otoyol elektrik gibi üretim mallarının selem modeliyle yapılıp uygulamalarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansman, Kamu, Selem, İktisat

GİRİŞ

İnsanlığın atası olan Hz Adem'den (A.S.) bu güne süregelen doğru ve yanlış mücadelesi her şart ve ortamda olduğu gibi iktisadi eylemlerde de vardır ve kıyamete kadarda devam edecektir. Bütün peygamberlerde olduğu gibi son peygamber Hz Muhammed'e (S.A.V.) gönderilen İslâm dininde emeğin karşılığı olan helal kazanç teşvik edilmiş, faiz ve faizli işlemler yasaklanmıştır. Buna karşın diğer taraf, batıl yolla (herhangi bir emek sarfetmeden ve riske girmeden) paradan para kazanma yolu faizi meşrulaştırmaya çalışmış her fırsatta insanlara bunu kabul ettirilmiştir. Bu minvalde;

iktisatta doğruyu temsil eden kâr (helal kazanç), yanlışını temsil eden ise faizdir (haksız kazanç).

Tarihte olduğu gibi günümüzde de birikimlerini faizle kazanmak isteyenler ve faize bulaşmadan (hakkı gözeterek) yatırıma dönüştürmek isteyenler daima var olmuştur ve var olmaya devam edecektir.

Finansal sermayenin (iktisat) değişik şekilde yönlendiren enstrümanlar mevcuttur ve bunların en önemlerinden bir kaçını da bankalar ve finans şirketleri olmuştur. Günümüzde bankalar Geleneksel (faizli) bankalar ve katılım bankaları (faizsiz) olarak ayrılmaktadır. Geleneksel bankalar, sermayeyi faiz esasına dayalı kredi ile toplar ve yine faiz sistemine göre kullanır. Katılım bankaları sermayeyi kar- zarar ortaklık anlayışı ile toplar, yine aynı anlayışla kar- zarar ortaklığı karşılığı değerlendiren kuruluşlardır. Genel bankalar yatırım aracı faizli kredi yöntemini benimserken finans kurumları satış (bey), kar- zarar ortaklığı müşareke (sermeye), mudarebe (emek-sermeye), murabaha ve kiralamaya (icare) yine selem ve istisna gibi yöntemleri benimserler.

Dünya sermayesi ve küresel bankalar, haksız kazanç elde etmek için geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde kamu yatırımları için yapılan ihalelerinden haksız rekabetle birlikte devletin imkansızlıklarından yararlanarak yüksek faizlerle veya yap işlet devlet modeliyle zamana yayılmış karlarının fazlaşacağı bir ortam oluşturulmak istemektedir. Bu sistem faizci bir anlayışla ve kamu malını kendi çıkarına kullanmaya yönelik bir anlayıştır. Bunun içinde değişik yöntemler kullanmışlardır. Selem tamda burada devletlerin yapmış olacağı bazı kamu yatırımlarının kullanılmasında imdada yetişmektedir.

1. Kamu Yatırımları

1.1. Kamu Yatırımı nedir

Bireyin veya kamunun bilgi ve deneyimin tarımdan sanayiye ticaretten teknolojiye üretimden hizmet sektörüne kadar kamu ve özel sektör tarafından yapılan üst ve alt yatırımların dini, ahlakı, eğitimi, hukuku, siyaseti, sosyal ve kültürü ilgilendiren tüm alanlara kadar her şeye etki edebilen temel yatırımlar olarak tanımlanabilir.

Yatırımları özel ve kamu alanında olmak üzere ayırdığımız da özel sektör üst yatırımlar olan ulaşım, yol, köprü, toplu ulaşım, tren, hava ulaşımı gibi konularda kamu ise alt yapı yatırımları hükümet, il ve belediye yatırımlarını içerisinde olur bu yatırımlar toplumun gelirinde ve yaşantısında etkili olabilir. Kamu yatırımlarında yangın, emniyet, adalet, enerji, ulaşım tarım su ve hizmet alanlarının ihtiyacı olan yapıların ve ekipmanların temin edilmesi olarak sıralayabiliriz. Alt yapı yatırımları ile ekonomi arasında her yönlü iletişim vardır. Yapılan altyapı yatırımlarının büyüklüğü üretim üzerinde etkili olur. Yapılan alt yapı yatırımları büyümeyi hızlandıracağı gibi ekonomik alanların çoğalmasında fiyat politikasının değişmesi ile arz ve talebin değişimini sağlar. (Gökırmak H. 2019:90-104)

Dünyada kamu yatırımları genel olarak bakıldığında; geri kalmış, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler olarak ayrıldığında; geri kalmış ülkelerde genelde yatırımların kamu yatırımları olduğu gözlenmiş ve yine gelişmekte olan ve gelişmeye çalışan ülkelerde kamu yatırımları % 20'ye kadar gerilediği gözlemlenirken dünyada oluşan krizler sonucunda yeniden artış gösterdiği tespit edilmiştir. Gelişmiş ülkelerde de kamu yatırımları az olsa da sosyal yapı yatırımları zorluklarının yaşanması ekonomilerin daralması sonucunda geçiş ekonomisi ve yeni yöntemleri ortaya koymak zorunluğunu oluşturmuştur.

Ülkelerde ve bölgelerde farklılıklar olsa da dünyada kamu yatırımlarına genel olarak baktığımızda: Sosyal yatırımlar, ekonomik alt yapı yatırımları, fiziksel alt yapı yatırımları, teknik altyapı yatırımları, hafif altyapı, teknoloji ve arge yatırımları olarak sıralayabiliriz.

Bu yatırımların oransal olarak dağılımına baktığımızda farklılık gösterse de yaklaşık olarak şu şekilde oranlayabiliriz:

Çevre koruma	% 6
Sağlık	% 9
Ekonomi konut sosyal tesisler	% 9
Eğitim	% 22
Ekonomik alt yapı, ulaşım, iletişim, enerji, inşaat	% 39
Diğer kategori savunma, kamu düzeni, güvenlik, sosyal koruma kültürü	% 15

Bu eğilimlerde en yüksek paylardan birini enerji almakta olup bu rakamlar ülkelere bölgelere göre değişiklik gösterse de gelecekte bu yatırımlar enerji, gıda ve su yatırımları üzerinde yoğunlaşacağı bir gerçektir. (Estache ve Garsous, 2012).

Büyük bir çoğunluk için, tek sorun sadece yeterli paranın bulunması değil, kamuya ait finansman olanaklarının azalması, zorlaşması ve maliyetlerinin artması nedeni ile yeni yöntemler oluşturmaya ve yeni oluşumları araştırmaya başlamışlardır. Bununla ilgili faydacı yaklaşımların yanında varlıkların paraya dönüştürülmesi bununda özelleştirme işleminin gerçekleşmesini sağlamıştır. (kpmg.com.tr) Bunlardan bir tanesi de gelir ortaklığı senedidir.

2. Gelir Ortaklığı Senetleri (GOS)

Gelir Ortaklığı Senetleri, Kamu Ortaklığı fonuna aktarılmak üzere geliri Hazine tarafından, ulaşım, elektrik santrali, haberleşme sistemleri ile her kesimin kullanacağı hava deniz ulaşımına ait, kamu kurum ve kuruluşlarının gelirlerinin şirket veya şahıslara ortaklık sağlayan senetlerdir. Gelir ortaklığı senedi elinde bulunduran kurum ve kuruluşların mülkiyeti veya işletmesi üzerinde hiç bir hakka sahip değildir. Hukuka göre "ortaklık" olarak ifade edilse de değilken faizli tahvil özelliği taşımaktadır.

Gelir Tahvili (Income Bond) genel adı ile tanınan bu finansal varlık türü, yatırımcıya anonim ortaklığın ödeme yapmaya yeterli kâra sahip olması durumunda gelir sağlamayı amaçlar. Ödemenin yapılamaması halinde, ortaklığın iflasının talep edilmesi olanaksızdır. Gelir ortaklığı senedi bu özelliği dışında tamamen tahvil özelliği taşır.

Ülkemizde gelir ortaklığı senedi çıkarılması 17 Mart 1984 tarih ve 2983 sayılı "Tasarrufları Teşvik ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkındaki Kanun" ile olanaklı olabilmiştir. Ancak, bu olanak gerek adı geçen kanun, gerek 13.9.1984 tarihli ve 18514 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış bulunan 81/8495 sayılı "Kamu Ortaklığı Fonu Yönetmeliği"nce sadece Kamu Ortaklığı İdaresine sağlanmıştır. Bu demektir ki, ilgili kanun ve yönetmelik hükümleri sonucu anonim ortaklıkların gelir ortaklığı senedi çıkarmaları, Ülkemizde söz konusu olamamaktadır.

Ülkemizde çıkartılan gelir ortaklığı senetleri şu özellikleri taşımaktadırlar:

1. Gelir Ortaklığı senedi, bir pay senedi olmadığı gibi senedi satan kurumun ortağı da değildir.
2. Senet, gelir elde eden birden çok kurum payından gelir elde edilebilir.
3. Senet, belirli bir vadeye sahiptir.
4. Senet sahibine ödenecek kâr payı önceden belirlenmemiştir. Her yıl ödeme yapacak kurum tarafından, senedin nominal değeri üzerinden yüzdesel olarak belirlenir ve ödenir. Bu kurum Kamu Ortaklığı İdaresidir.
5. Senet, işlenmiş geliri ile birlikte her an paraya çevrilebilir
6. Senet hamiline yazılıdır.
7. Senet Kamu Ortaklığı İdaresince çıkarılabilir. Gelir Ortaklığı senetlerine ödenen gelir ilk 5 yıl vergiden muafır. Takip eden 3 yıl %50 si vergiden muafır. Daha sonraki yıllarda ise menkul sermaye iradı olarak vergilendirilir.

Gelir ortaklığı alternatif olarak ortaya çıkması ekonomiye tam olarak cevap verememiştir. hele faizli sisteme alternatif olan seleme benzer olduğu iddia edilse de karşılaştırıldığın da çok farklı olduğu yukarıda açıklamalardan anlaşılacağı gibi gelir ortaklığı geliri üzerinden pay alımı ve değilken faizli tahvil özelliği taşırken seleme tamamıyla ürün satın alımı ve faizsiz bir ticaret işleme sahiptir.

3. Selem Akdi

Burada finansal akit olarak selemi konu alıp inceleyeceğiz. Sözlük anlamı “teslim etmek, teslim olmak, peşin bedelle vadeli mahsul almak” vb. manaları ifade eden selem fıkhıta özellikleri belirlenmiş peşin ödeme ile vadeli mal satışı ifade eder. Selem akdi emtia özellikleri tam olarak belirlenen ve misli şartlarda borcu olabilen varlıklardır. Çay, mısır, elektrik, köprü geçişi, makine parçası gibi. Mal veresiye verilirken malın bedeli peşin olarak ödenir. Cumhura göre selem akdi bu şekilde tarif edilmesinin yanında Şafiilerde vade kaydı kaldırılmalı, Mâlikîlerde “veya peşin hükmündeki bedelle” kaydı eklenmelidir. Peşin olarak ödenen anapara, bu bedeli ödeyene “rabbü’s-selem” (müslim), karşı mala “müslümün fih”, borçlanan tarafa “müslümün ileyh” denir. “Sif” maddesinin “selem” manasında kullanılmasının aşlında “esleme fi” kökünün kısaltılarak yapıldığını da ifade etmiştir.(Mutarrizî,I,412; TDV 2009:405-409)

Selemin sahih oluşunun delilleri Kur’an, sünnet, icma ile sabittir. Kur’an’da Allah (C.C.) mealen şöyle buyurmaktadır: “Ey iman edenler! Belli bir vadeye kadar borç verdiğiniz zaman onu yazın.” (Bakara: 282) selem akdinin helal olduğunu söyleyen Hz Abbas (R.A.) delil olarak da bu ayeti kerimeyi göstermiştir.Yine Hz. Abbas’ın sünnette delil olarak ise şu hadisi şerifi nakletmiştir: “Resûlallah (S.A.V) Medine’ye hicret ettiği zaman, Medineliler meyvelerde bir, iki hatta üç yıllığına selef (selem) akdi yapıyorlardı. Hz. Peygamber selemin esaslarını şöyle belirledi: Bir şeyde selem yapacak olan kimse belirli ölçüde, belirli tartıda belirli zamana kadar yapın.”

Selemin akdinin şartı icap ve kabul ile olur. Satım akdi satıcının teklif etmesi alıcının kabul etmesi ile selem de icap ve kabul ile meydana gelir. Selem akdi yazılı olabileceği gibi sözlü de olabilir. Örneğin; müşteri üretici üretilen bin kilo birinci sürgün Of filiz çayını iki ay sonra Of’ta teslim etmek şartı ile belirtilen meblağı peşin olarak ödemek şartı ile selem akdi yapalım dese müşteri

kabul etse selem akdi oluşmuş olur. (Mutarrizî, I, 412; TDV 2009:405-409)

“Selem bir akit şeklidir. Ancak bu akit şekline yeni Borçlar Kanunu’nda yer verilmemiştir. Bize göre bu akdin güncellenmesi ve hem Türk Ticaret Kanunu hem Bankacılık Kanunu hem de Merkez Bankası Kanunu’nda yer verilmesi gerekir. Bu ayrımda tanımı yapılacak, İslam fihındaki yer alış şekli belirlenecektir.

3.1. Kavram ve Tanım

Selem akdi Osmanlı döneminde yasalanan Mecelle’de kapsamlı bir şekilde düzenlenirse de Cumhuriyet döneminde çıkarılan Borçlar Kanunu içindeki akit örnekleri arasında doğrudan yer almaz. Siparişlerle ilgili pazarlamacılık sözleşmesi içinde komisyon yönü ile az da olsa bazı hükümler bulunur (Borçlar Kanun m. 450, 460). Genel hükümlerde kabul edilmiş sözleşme serbestliği kapsamında böyle bir akdin yapılmasında herhangi bir engel bulunmaz. Alışverişin yani satış akdinin bir çeşidi olarak karşımıza çıkar. Selem akdi, misli bir emtianin değerinin peşin ödenmesi emtianin vadeli olarak alınması ile gerçekleşir. Selem akdinde malın en az bir ay vadeli olması paranın da sözleşme yapıldığında peşin olarak ödenmesi gerekir. Aksi halde selem akdi geçerli olmaz. Selem ile alınan emtianın özellikleri tam belirlenmiş zimmet borcu olabilen misli varlıklardır. Önceki dönemlerde tarımla ve hayvancılıkla uğraşan tacirler arasında yapılırken günümüzde bu ticaret sanayi teknoloji ve bir çok alanda kullanılmaya başlamıştır. Üreticiler parasını peşin aldığından üretimini rahatlıkla yaparken alıcı malı önceden ve ucuz aldığından karını artırarak kazanç elde etmiş olur.

İslam fihının dayanakları; İslam fihında selem akdi konusunda mezhep imamlarının icmaı bulunmaktadır. Bunun anlamı menfi faizi bünyesinde taşımasına rağmen bu akit meşru görülmüş demektir. Kur’an’da, “Ey iman edenler, belirlenmiş bir süre için birbirinize bir borçla borçlandığınız zaman onu yazınız (Bakara: 282).” ayeti ile seleme açık bir şekilde yer verilmiştir. Hz Abbas (R.A.), selem sözleşmesinin Kur’an’da helal olduğunu bu ayete dayandırmıştır. Hz. Muhammet (S.A.V.), özellikleri belirlenmiş tartılan ölçülebilir tarihi belli selem yapılmasını, yer ve ağaçtaki ürün adı ve özellikleri ve ölçüsü belli olan üzerinden selem akdi yapılmasını buyurmuştur. Peşin olarak ödenen ve kararlaştırılan tarla veya ağaçlardan ürün alınıp alınmayacağı belli olmadığından uygun görülmemiştir. Hz Abbas (R.A.) nakledilen hadisi şerifte, “Allah’ın Resulü Medine’ye hicret ettiğinde Medineliler hürmalara bir, iki hatta üç yıllığına selem yapıyorlardı.” Allah’ın Resulü onlara; “İleride teslim edilecek bir malı, parasını peşin vermek suretiyle alacak olan kimse ölçü, tartı ve vadesini pazarlık edip öyle alsın. (Bir rivayette) ölçüsünü ve vadesini belirtip alsın” demiştir. (Buhârî.1023). Hz. peygamberin bu hadisi şerifinde selem akdinin helal olduğunu selem akdinin usullerini ve şartlarının bildirmiştir. Başka bir hadiste, “Kim bir yiyecek veya başka şeyde selem akdi yapmışsa, bu malı fiilen teslim almadıkça bir başkasına satmasın.” denilmiştir (Ebu Dâvud: 3468). Nakledilen bu hadisten anlaşılacağı üzere selem akdi yapan malı teslim almadan başkasına satamaz devredemez veya hibe edemez. Ayrıca bu mal yerine başka bir mal alamaz veya başka bir cinsle değiştiremez. Selem akdi Osmanlı döneminde tedvin edilen Mecelle 123’te, “Müecceci muaccele satmak” şeklinde tanımlanır. Selem icap ve kabul olmak üzere iki unsuru vardır. Satış sözleşmesinde olduğu gibi selem sözleşmesinde akit iki tarafın icap ve kabulü ile gerçekleşir. Misalen alıcı üreticiye, “Yüz kilo şu cins çayı üç ayın sonunda filan yerde bana teslim etmek üzere şu kadar peşin para ile selem yapmak istiyorum” dese, üretici

yapılan teklifi kabul etmesi ile sözleşme gerçekleşmiş olur. Akdin geçerli olması belli şartlara bağlıdır bu şartlar gerçekleşmeden selem akdi geçerli olmaz. Çay, fındık, araç, parça, köprü, elektrik gibi malın cinsini, özellikleri tarım ise sulanan veya sulanmayan arazi ürünün olup olmadığını, paranın miktarı peşin ödenmesi malın vadesi teslim yeri ve zamanını belirtmek şarttır.”(R.N Erol 2019 gaz.)

Selem sözleşmesinde güven çok önem arz etmektedir. Milletlerin ayakta durabilmelerinin en önemli unsuru güven ortamının toplumda ve fertler arasında saygı içinde sağlanmasıdır. Bunu temin edebilen milletler yükselir ve devam eder. Güven, adalet ve saygının olmadığı toplumda insan yığından başka bir şeyi ifade edemez.

Kişiler arasında karşılıklı güvenin sağlanması öncelikle üreticiye düşmektedir. Alıcının satıcıya güvenmesi her ikisinin birbirinden emin olması önceliktir. Bu durum Allah (C.C.) korkusunun yerleşmesi ve karşı taraf aldatsa bile kandırmayan kişi olma özelliğini taşıyan tüccar, konulan kanunlar ve şartlar ile mümkündür. İslam hukukunda ticaret kuralları alış veriş prensipleri düzenlenmiş ticaretin bütünlük içinde yapılması sağlanmıştır. İslam hukuku içindeki alış veriş şekillerinden biride selem akdidir.(Cepni,2009:143)

Selem akdinin konusu sadece tarımı içeren çay, fındık gibi ürünler olmayıp hem fert hem toplumun her çeşit emtiası için uygulaması mümkündür. (Özsoy M. 2012).

Günümüzde katılım bankaları selem yöntemiyle finansman sağlayabilir. Satın alınan malın tesellümden sonra satımı ve paralel selem yöntemleri ile bireysel ya da kurumsal olarak zirai, sınaî ve ticari finansmanın selem akdi kullanılarak sağlanması mümkün görülmüştür. (Durmuş, 2011:57)

3.2. Selem Sözleşme Şartları:

3.2.1. Anapara (Ödenecek Meblağ) İle İlgili Şartlar:

Selem akdinde anapara, bir malın mübadelesinde ödenecek satış bedelidir. Diğer Satış bedelinden birçok farkı vardır. Anapara ile ilgili farklar aşağıda belirtilmiştir.

- a) Cinsini (türü) belirlemek: Altın, gümüş, dolar, TL, euro gibi
- b) Nevini belirlemek: ABD Doları, Türk Lirası gibi
- c) Niteliğin (sıfatının) belirlenmesi: 24 ayar altın, 925 ayar gümüş gibi
- d) Miktarının (ölçü) belirlenmiş olması: Şu kadar altın, bu kadar TL gibi
- e) Akdin yapıldığı yerde ve yapıldığı anda meblağın ödenmesi gerekir.

3.2.2. Selem Akdinde Emtia İle İlgili Şartlar:

Hanefilere göre selem konusu malla ilgili olarak belirlenen şartlar şunlardır:

- a) Malın türünün bilinmesi: Çay, fındık, otomobil, köprü geçişi, elektrik kw. gibi
- b) Nevinin bilinmesi: İkinci elek çay, A otomobil. X köprü gibi geçişi, Y baraj gibi
- c) Niteliğin (sıfatının)belirlenmesi: Birinci sürgün çay, 2021 model araba, asma köprü geçişi, ev elektrik kw. gibi
- d) Miktarın (ölçü) belirlenmesi: Kilo, adet, kw gibi
- e) Malın konusu riba gibi haram olan mallardan olmamalıdır. Mallarda tür ve ölçü birliği olmalıdır.
- f) Selem konusu malın para, altın gibi muayyen hale gelen mallardan olmaması gerekir altın, gümüş, TL gibi

- h) Malın cinsinin sözleşmeden malın teslimine kadar piyasada tüm özellikleri ile bulunabilmesi gerekir.
- i) Selem sözleşmesi kesin olması gerekir. Alıcı ve satıcıdan birine veya her ikisine iade etmeme şartı konulamaz.
- j) Malın tesliminde zorluk ve masraf varsa sözleşme anında belirtilmelidir.
- k) Malın, nitelikleri belirlenebilen cinsten olması gerekir.(TDV 2009:405-409)

3.2.3. Fıkıh Kurallarında Selem Akdinin Geçerli Olabilme Şartlarının Biraz Daha Açık İzahı:

1. Karşılıklı bedeller İslam'da helal olan mal olmalıdır.
2. Alınan mal ve değişim aracı bilenen (mâlûm) olmalıdır.
3. Ödeme peşin olmalıdır.
4. Akde konu olan mal piyasada mevcut olmalıdır.
5. Malın teslim tarihi (vade) belirlenmiş olmalıdır.
6. Malın teslim edilecek yeri belirlenmiş olmalıdır.
7. Akit faize dönüşmemelidir. Alış verişte elde edilen mallar vadesi konu edilerek veya değişimde faize fırsat vermemelidir.

3.2.4. Selem Sözleşmesinin Diğer Maddeleri:

- 1) Selem akdinde konuşulan para ve alınacak mal yerine başka bir tür (cins) para veya mal verilmesi (istibdâl) caiz değildir.
- 2) Selem akdinde anlaşılan mal bölünen bir mal ise karşılıklı anlaşarak bölünebilen malın kalan kısmı karşılıklı olarak fesh etmesi caizdir.
- 3) Selemde akdinde malın üretilip teslim edilmesi şartı ile sorumluluklarını başkasına havale etmesi caizdir. Bu durumda borç yeni kişiye geçmiş olur.
- 4) Selem akdinden önce mal bedeli olan parayı satıcı hiçbir şekilde kullanamayacağı gibi alıcıda sözleşme konusu malda hiçbir tasarrufta (malı satmak, mal değişimi yapmak vb.) bulunamaz.

Dünyada faize karşı alternatif olarak sunulan faizsiz İslami sistem kar ve zarar sistemi ile çalışan genel kabul görmüş yöntemlere alternatif unsur olmuştur. Genel kabul görmüş sistem müteaddiyin insanların ihtiyacını karşılayamadığı için İslami finans mikro ekonomik sistem sosyal denge unsuru olarak önemli bir duruma gelmiştir. Bu finans sisteminde tarımdan sanayiye kadar etken olmuş bundan sonrada kamu alanında etken olmaya başlayacaktır. Genel kabul görmüş sistem de tarımda sanayide kamuda ve tüm ekonomik alanlarda yeterli olmaması İslami finansın alternatif olmasını sağlamıştır. Bu finans araçlarından biride selem olmuştur.

Selem akdi, ekonomi ihtiyacı olan üretici veya firmalar ürünlerini üretmeden önce anlaşılan finansmanı peşin olarak alıp özellikleri belirtilen ileri bir vade ile ürünleri teslim etmesi işlemidir. Satıcının elini ekonomik alanda rahatlatan bu yöntem İslamiyet'in ilk dönemlerden beri tarımda çokça kullanılan bir yöntemdir. (Şahin 2019:35)

Tüm dünyada atıl durumdaki kaynakların ekonomiye kazandırılması ve tasarrufların ekonomiye, yatırıma, üretime katılması gerektiği bilinmektedir. Dini hassasiyeti olan insanlar faizin tüm dinlerde olduğu gibi İslam'da da haram olması faizli sisteme entegre olmamak için yatırım yapmayarak ya yastık altı ya da tasarrufa yönlendirmiştir. Dini hassasiyeti olanlar için İslami finans alternatif sistem için çalışmalar yapmış geleneksel sistemler yanında yeni ürünler ortaya

koymuştur. Yeni ürünlerin yeni kurallar yeni işlemler yeni kurallar ortaya çıkarmış bunlarda İslam fıkhına göre faiz ve risksiz sadece kar a ortak olup zarardan kaçınması yeni arayışlara yönelerek kar zarar ortaklığı anlayışı ortaya konulmuş böylece İslami finans bankaları ve kurumlarının oluşmasına sebep olmuştur. Faizsiz finans kurumlarının büyümesi ile alternatif ürünler artmış ve yatırım yapanlara karşı alternatifler çeşitlenmiştir. Bu ürünlerden biri de sukuk 'faizsiz bono'tur.

2008'de dünyada oluşan krizden en az etkilenen İslami finans ve bu sistemle çalışan unsurların olduğu ve yine karlılık oranının fazla olması İslam ülkelerinin yanında tüm dünyada alternatif uygulama haline gelmiştir. Ancak dünyada ve ülkemizde alternatif olsa da oran ve uygulama alanı az olduğu görülmektedir. Burada gelişmelerle yeni uygulamalarla ortaya çıkan sorunların giderilmesi için standartlar, kanunlar ve muhasebe uygulamalarına yer verilmiştir.

Ekonomi; özel sektörden kamuya kadar emekten sermayeye topraktan işletmeye kadar bir bütün halinde bir dengeye dayanır. Çağımızda denge ayrıca sosyalist, liberal, kapitalist sistemlerde sermaye lehine oluşturulmuştur. Bu da tekelleşmeyi oluşturmuş; kapitalist sistemde sermaye, sosyalist sistemde devlet tekelleşmiştir. Tekelleşme sosyalizmin çöküşüne bunun sonucunda dünya ekonomisini sermaye tekeli oluşturmuştur. Devletler sermayenin güdümüne germiştir. Kapital sermaye dünyadaki emek ve birikimlerini büyük ölçüde zarara uğrattığı OXFAM Raporunda, "Çalışmayı Ödüllendir, Zenginliği Değil/Reward Work, Not Wealth" başlığı ile anlatılmış, dünyadaki varlığın % 82 sinin % 1 in elinde olduğu ifade edilmiştir. Faize dayalı ekonomik modelinin ortaya koyduğu adaletsiz ve adil olmayan dağıtımın adaletsizliği dengenin sömürünün ekonomik sonuçları gizlenememektedir. Bu adaletsiz sömürü düzeninin sonucunda arayışa giren sermaye faizsiz sistem çalışmalarına hız vermiştir. Faizli sistemlerin zararlarının giderilmesi için alternatif olan faizsiz sistem, alternatif sistem olarak seçilmiştir. Faizsiz sistem içinde bulunan selem sözleşmesi günümüz şartlarına uygun hale getirilerek alternatif hale gelmiştir. Bu bağlamda riba ile kar, kira ve selem arasındaki farklar faiz kredi kavramları tanımları ortaya konulmuştur. (Akdemir S 2018:78) sistemin tıkandığı durumlarda alternatiflerden bir tanesi de gelir ortaklığı olmuştur. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kullanılan gelir ortaklığı senedi uygulanmıştır.

SONUÇ

İslâm Konferansı Teşkilâtı'na bağlı İslâm Fıkıh Akademisi 1-6 Nisan 1995 tarihlerinde düzenlediği dokuzuncu dönem toplantısında selem akdi ve çağdaş uygulamalarını ele almış, 85 sayılı kararında klasik fikhî görüşlerin ifadesinden sonra selem akdinin finans kurumlarınca çeşitli tarım ve sanayi faaliyetlerinin finansında kullanılabileceği, yine bu usulden küçük ölçekli işletmelere makine vb. araçların temininde yararlanılabileceği ve elde edilen ürünlerin üreticiden alınıp pazarlanabileceği belirtilmiştir. Finans kurumlarının bir kısmınca selem akdini esas alan "sukûk selem" adı altında kıymetli evrak ihracı yapılmaktadır.

İslâm Konferansı Teşkilâtı'nın bu kararına rağmen finansta selem konusu gerçek yerini almamıştır. Gelişmiş dünya ülkelerde özel sektör de ticaret bir denge ye ulaştığından bankaların yanında iş adamlarının selem yapması ve üreticiyi güçlendirmesi en doğru olandır. Ülkemizde ve gelişmekte olan ülkelerde ise iş adamlarının çok para kazanma azmi ve üreticinin pazarlamada yetersiz olması özel sektörün ticari anlayışın oturmaması kamu ihalelerinde devletin yetersiz kalması alternatifi ancak devlet garantili selem senedi ile yastık altı paraların ekonomiye kazandırılması sağlanması ile devlet borçlanmasının ve karşılığında faiz ödemesinin önüne geçilmiş olacaktır. Faizsiz

sistemin oturmasını sağlanması bakımından çok önemli bir unsur olacaktır. Ayrıca Finans sektörü, üretimin ve pazarlama sektörünün zayıf olmasından yararlanarak katılım finans sektöründeki payının az olmasını fırsat a çevirmek selem ile olabilir Parayı peşin veren malı önceden satın aldığından malı daha ucuza alacaktır. Alan kazanacak hem de sermayesi olmayan üretici sermaye temin ettiğinden mal üretecek ürettiğini ucuza üretecek üretici kazanacaktır. Kamu yatırımlarında hele ürün ortaya çıkan köprü ve otopan geçişlerinde enerji üretiminde tam manası ile uyuşan selem akdi kullanılarak devlette olmayan paranın halktan toplanması yastık altının ve sermayesi olanlardan alınması, devlet borçlanma yapmayacak ve faiz vermekten kurtularak oluşan sermayesi ile köprüyü otopanı elektrik üretimini yaparken peşin ödeme yapan yatırımcı önceden aldığı ürünü geçiş hakkını peşin alacağından yatırımın bitiş tarihinde istediği fiyata satarak kazanacaktır. Her iki taraf kazandığından çatışmacı değil uzlaşmacı bir sistem ortaya çıkacak bu sayede yastık altı aktif hale gelecek hem ülke borçlanmadan kendi içinde üretim yaparak güçlenecektir. Hem ülkenin üretimine hem de ülkenin katma değerine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdemir S.(2018)Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 7(1):78-109.
- Aybakan,B.(2009). TDV İslâm Ansiklopedisi,(36.bs). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı 402-405
- Durmuş, A.(2011). Türkiye 'de İslâm İktisadı ve Finansı Literatürü, Ensar Neşriyat 3: 57-109
- Erol R. N.(2019,10,3) Erbakan, selem sistemi ve faizi selemle yenmek Milli Gazete. <https://www.milligazete.com.tr/makale/1905341>
- Estache ve Garsous (2012). (www.kalkinma.gov.tr On
- Haşmet Gökırmak Gazi iktisat ve işletme Dergisi 2019;5(2):90-104
- Özsoy, İ. Özel.(1997) Finans Kurumları. Asya Finans Kurumu A.Ş. İstanbul. 1: 189
- Şahin,B,Ş.(2019).Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi BSPAD, Cilt 3(7)
- Uzun vadede. kpmg.com.t